

Projekt beszámoló

A munkatervi feladat megnevezése:	A felsőfokú szakképzésben végzetek pályakövetése
Támogatási szerződés száma:	FKA-KT-28/2007
Költségvetési kód:	7085
A feladat jellege:	P
Témavezető:	Liskó Ilona/Kocsis Mihály
A feladat kezdete (év):	2008
A kód megnyílásának időpontja:	2008 január
A feladat befejezése (év, hó)	2009. november 30. (módosított határidő)
A folyó évi költségvetés összege:	12 millió Ft
Közreműködők (OFI munkatársak)	Fehérvári Anikó, Kardos Lajos, Tomasz Gábor,
Közreműködők (OFI-n kívüli szakemberek)	Farkas Éva SZTE, Farkas Péter NSZFI, Reisz Terézia PTE kérdezőbiztosok, interjúzók (alvállalkozók)
Elvégzett tevékenységek (lista)	<ul style="list-style-type: none"> – a kutatás előkészítése – kutatási eszközök kidolgozása: intézményi adatlapok készítése, tanulói kérdőív készítése, intézményvezetői interjúterv készítése, – mintavétel – a kutatási eszközök kipróbálása: próbakérdezés – az eszközök korrekciója a próbakérdezés tapasztalatai alapján – empirikus adatfelvétel előkészítése – a kutatási eszközök nyomdai előkészítése, kérdőívek nyomtatása – kérdezőbiztosok felkészítése – empirikus adatfelvétel – kódutasítások elkészítése a kérdőíves adatfelvétel alapján – az intézményvezetőkkel készült interjúk feldolgozása, tartalomelemzése – tanulói/hallgatói kérdőíves adatok rögzítése – intézményi adatlapok rögzítése – intézményi és tanulói adatbázisok elemzése – résztanulmányok készítése – háttér tanulmányok készítése a nemzetközi tapasztalatokról és a hazai előzményekről – a következő adatfelvétel előkészítése – kutatási eszközök készítése: mintavétel, interjúterv készítése – kérdezőbiztosok felkészítése – empirikus adatfelvétel (interjú adatfelvétel végzett fiatalokkal) – interjúk elemzése, résztanulmányok készítése

	<ul style="list-style-type: none"> – zárójelentés előkészítése, résztanulmányok szerkesztése – zárójelentés készítése, lektorálása, nyelvi lektorálása
Elkészült produktumok (lista)	<ul style="list-style-type: none"> – Mintakészítés, adatbázis elemzés a "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c.feladathoz – Háttér tanulmány készítése "Országos adatok elemzése a felsőfokú szakképzésről" címmel – Háttér tanulmány készítése a nemzetközi tapasztalatokról – Beviteli file és kódutasítás készítése a "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c.feladathoz – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 3 adatlap, 180 kérdőív és 2 interjú felvétele – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 13 adatlap, 407 kérdőív és 10 interjú felvétele – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében felvett interjúk kvalitatív elemzése – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 3 adatlap, 60 kérdőív és 2 interjú felvétele – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 8 adatlap, 198 kérdőív és 6 interjú felvétele – "A felsőfokú szakképzés a hazai okt. rendszerben- kialakulási, fejlődési, szabályozási és hatékonysági problémák" c. tanulmány elkészítése – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében felvett interjúk kvantitatív elemzése – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 58 kérdőív és 2 interjú felvétele – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 8 adatlap, 127 kérdőív és 6 interjú felvétele – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 4 adatlap, 71 kérdőív és 4 interjú felvétele – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 2 adatlap és 4 interjú felvétele – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 16 adatlap, 200 kérdőív és 6 interjú felvétele – Háttér tanulmány készítése "A felsőfokú szakképzéssel foglalkozó középiskolák eredményességi mutatóinak elemzése" címmel – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 450 kérdőív és 70 adatlap rögzítése – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 700 kérdőív rögzítése – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 350 kérdőív rögzítése – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 3 adatlap, 270 kérdőív és 4 interjú

	<p>felvétele</p> <ul style="list-style-type: none"> – "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében elkészített interjúk másodelemzése – "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében fordítási feladatok elvégzése – "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében annotált bibliográfia összeállítása – "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében tanulmány készítése – "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 1 tanulmány készítése és 1 interjúminta készítése – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 18 interjú felvétele – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 12 interjú felvétele – A "A felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése" c. feladat keretében 250 kérdőív rögzítése – A felsőfokú szakképzés hatásvizsgálatának keretében összegző tanulmány készítése interjúk elemzésével – Zárótanulmány készítése
--	--

A szakmai beszámoló melléklete:

- 1 db kutatási zárójelentés (nyomtatott formában)
- 1 db CD, amely tartalmazza a kutatási eszközöket, a kutatási adatok alapján nyert adatbázisokat, a kutatás zárójelentését és annak angol nyelvű összefoglalóját

A kutatás során keletkezett többi produktum (kérdőívek, interjúk) az OFI KKEK-en kerül tárolásra.

1. Technikai beszámoló

I. a. Módosulás – ha történt – az eredeti feladattervhez (feladat célja, produktumok) képest:

b. A módosítás engedélyezője:

II. a. A projekt módosított határideje (ha módosult):

A támogatási szerződés (FKA-KT-28/2007) 1. számú módosítása alapján a határidő 2009. szeptember 30-ról 2009. november 30-ra.

b. A határidő módosítás indoka (ha módosult):

A szerződés szerinti empirikus adatfelvétel elhúzódott, emiatt került sor a határidő módosítására.

c. A módosítást engedélyező:

Farkas Katalin, főigazgató, OFI

2. Szakmai beszámoló

A felsőfokú szakképzés bevezetése óta vitatott képzési formája a felsőoktatásnak és a szakképzésnek. Miközben a kormányzat is és a képző intézmények is évről évre jelentős erőfeszítéseket tesznek e képzési forma népszerűsítésére, a jelentkezők száma eddig messze alatta maradt a várakozásoknak. A képzés beindításakor csupán 1000 fő oktatást finanszírozta az állam, az elmúlt tíz évben azonban több mint tizenkétszeresére emelkedett a felsőfokú szakképzés keretszáma (12500 fő). Ugyanakkor 2009 volt az első olyan év, amikor sikerült hallgatókkal is feltölteni a rendelkezésre álló kapacitásokat, melynek háttérében egy párhuzamos finanszírozási struktúra bevezetése áll.

A felsőfokú szakképzés fogyasztói eddig elsősorban azok a fiatalok voltak, akiknek első próbálkozásra nem sikerült bejutni a felsőoktatásba, diplomaadó képzésbe. A kétszintű képzés bevezetését követően azonban az alapképzésbe képzésbe járók számára a kettős finanszírozás lehetőségét nyitotta meg az állam, vagyis a Bsc képzést végzők párhuzamosan részt vehetnek a felsőfokú szakképzésben is. A hallgatók számára továbbra is 12 félévet finanszíroz az állam és emellé kapnak még plusz 4 félévet, ha együtt végzik a két képzést. A felsőoktatási intézmény is jól jár, hiszen így dupla normatívát igényelhet. Ezzel az intézkedéssel alapvetően megváltozhat a felsőfokú szakképzés meritési bázisa és az eddigi markánsan csak felsőoktatásba be nem kerülő fiatalok mellett ugyanakkora arányban jelennek meg a már felsőoktatási tapasztalatokkal rendelkező fiatalok. Valószínű, hogy az állam azért döntött a dupla finanszírozás mellett, hogy elősegítse az alapképzésből tömegesen kikerülő elhelyezkedését. Ugyanakkor jelen elemzésünk azt bizonyítja, hogy a felsőfokú szakképzéssel rendelkezők elhelyezkedési esélyei sem túl nagymértékűek, jelentősek a szakmák szerinti különbségek, és csak néhány olyan szakma akad, amelynek valóban jó a munkapiaci értéke.

Vizsgálatunk arra vállalkozott, hogy bemutassa a felsőfokú szakképzés nemzetközi tapasztalatait, ismertesse az elmúlt tíz év hazai gyakorlatát, felderítse a képző intézmények motivációit. A kutatás a felsőfokú szakképzésben végzetek továbbtanulási ambícióit, a képzéssel való elégedettségét és munkapiaci esélyeit is elemzi.

A kötet első tanulmánya nemzetközi kitekintést ad a felsőfokú szakképzésről. Farkas Péter bemutatja azokat az európai és tengerentúli tapasztalatokat, amelyeket a hazai képzési modellben felhasználtak, vagy arra érdemesek volnának. Megállapítja, hogy leginkább azokban az országokban terjedt el a felsőfokú szakképzés, ahol nem rendelkeztek kiterjedt középfokú szakképzéssel.

Farkas Éva tanulmánya a felsőfokú szakképzés létrejöttének körülményeire világít rá, bemutatja a felsőfokú szakképzés sajátos kettősségét, a kettős intézményrendszerből adódó problémákat, valamint azt, hogy hogyan alakult az elmúlt tíz évben a képző intézmények és a tanulók létszáma az oktatott szakmák szerint. Az adatok elemzésekor arra mutat rá, hogy jelentős egyenlőtlenségek tapasztalhatók a beiskolázásban az oktatott szakmák szerint.

A kötet további tanulmányai a kutatás empirikus adatfelvételeire támaszkodnak. Az adatfelvétel két lépcsőben zajlott. Először 2008 tavaszán kerestük fel a mintába választott képző intézményeket. Minden intézményben strukturált mélyinterjút készítettünk a képzési program/intézmény vezetőjével, illetve adatlapot készítettünk az ott zajló képzésekről. Emellett minden intézményben a végzős hallgatók is kérdőívet töltöttek ki. A kutatás második szakaszában, egy év elteltével ismét megkerestük azokat a fiatalokat, akik az előző

adatfelvétel során megadták adataikat, így 2009 tavaszán 30 fiatallal készítettünk strukturált mélyinterjút.

Kardos Lajos írása a felsőfokú szakképzés intézményeit mutatja be. Rávilágít az intézmények motivációira, bemutatja, hogy a középiskolákat és a felsőoktatási intézményeket milyen okok, kényszerek vezérelték arra, hogy bekapcsolódjanak a képzésbe. A tanulmány arról is átfogó képet ad, hogy a két intézményrendszer hogyan tud együttműködni a felsőfokú szakképzésben, illetve milyen erősségei és gyengéi vannak a képzésnek a képző intézmények és a tanulók vonatkozásában.

Reisz Terézia tanulmánya a felsőfokú szakképzésben tanuló fiatalokat mutatja be. Ismerteti a felsőfokú szakképzésbe jelentkezők társadalmi réteghelyzetét, bemutatja iskolai útjukat, középiskolai eredményeiket, pályaelképzeléseiket, továbbtanulási stratégiáikat. Megtudhatjuk, hogy a felsőfokú szakképzésben résztvevők elsősorban a hátrányos helyzetű térségek, kisvárosok és kistelepülések fiataljai közül kerülnek ki. A szerző azt is bemutatja, hogy mennyire elégedettek a végzős hallgatók a felsőfokú szakképzésben elsajátítható ismeretekkel és az alkalmazott oktatási módszerekkel.

Az utolsó tanulmány a felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetéses vizsgálatának nehézségeit mutatja be, azokat a problémákat, melyekkel szembesültünk a vizsgálat során. Feltárja a felsőfokú szakképzésben végzettek továbbtanulási és munkavállalási ambícióit, valamint esélyeiket a munkapiacon.

A kutatás során összegyűjtött gazdag empirikus adatok lehetőséget nyújtanak a felsőfokú szakképzés helyzetének áttekintésére, és a képzési formára vonatkozó további fejlesztési elképzelések megalapozására.

Mintaválasztás

A kutatás a felsőfokú szakképzésben végzettek továbbtanulási motivációit, a képzéssel való elégedettségét és munkaerő-piaci esélyeit vizsgálja, kérdőíves és interjú módszerekkel. Az első adatfelvételkor a végzős hallgatókat kérdezzük meg, majd a második adatfelvétel egy későbbi időpontban ugyanezen a célcsoporton megismétlődik. E célokhoz és módszerekhez igazodva, a kutatás mintáját a 2006-os felsőfokú szakképzési beiskolázási adatok alapján alakítottuk ki. Helyzetünket nehezítette, hogy az oktatási statisztikákban külön kezelik a középfokú és a felsőoktatási intézményekben felsőfokú szakképzésben részt vevő tanulók adatait. 2006-ban 164 középiskola 15 224 tanulója vett részt felsőfokú szakképzésben, továbbá 31 állami és alapítványi fenntartású felsőoktatási intézményben (61 karon) 10 861 hallgató tanult.¹

Maga a képzés az intézményi háttérrel és az oktatott szakmákat tekintve is szétaprózódott. A 164 középiskolából csak 36 olyan akadt, amelyben 2006-ban 60 főnél magasabb volt a tanulói létszám, és számtalan olyan intézmény is volt, amelyik négy, kilenc vagy tizenegy fővel folytatja a képzést. Ugyanezt a jelenséget figyelhetjük meg a szakmák esetében is: a középiskolákban 39, míg a felsőoktatási intézményekben 44 szakmában folyt képzés 2006-ban. Az egyes szakmák hallgatói létszámát tekintve jelentős különbségek mutatkoznak. A banki ügyintéző vagy a jogi asszisztens képzésben a tanulók 15-20 százaléka tanul, míg a vegyészmérnök-asszisztensi felkészítésben csak 7 tanuló vett részt összesen. A felsőoktatásban zajló felsőfokú szakképzés kevésbé szétaprózott, hét olyan kar van, ahol a létszám nem éri el a 60 főt. A hallgatói létszám alapján legtöbbször a pénzügyi és kereskedelmi, valamint a vendéglátás és idegenforgalmi szakmákat választják.

¹ Az adatok az összes tagozatra vonatkoznak.

A felsőfokú szakképzés intézményrendszerének és az oktatott szakmák sajátosságainak figyelembevételével, a mintaválasztásnál a következő szempontokat érvényesítettük.

- A kutatás követéses pályavizsgálat, ezért olyan iskolákat választottunk, ahol a hallgatói összlétszám meghaladja a legalább a 60 főt, így esély marad arra, hogy a diákok és a végzett, már munkaerőpiacra kikerült fiatalok alacsony válaszadási hajlandósága esetén is, még elemezhető számú minta álljon rendelkezésünkre.
- A nagyobb létszámú intézmények kiválasztása egyben azt is jelenti, hogy csak azok a szakmák jelennek meg vizsgálatunkban, amelyekben nagyobb a hallgatói létszám. Így kutatásunk a kisebb létszámú oktatott szakmák munkaerő-piaci perspektíváiról nem tud helyzetképet adni. Arra azonban ügyeltünk, hogy lehetőleg minden szakmacsoport bekerüljön a mintába. (A középfokú intézményekben tanulók szakmamegoszlását és mintáját az 1. táblázat, míg a felsőfokú intézményekben tanulókat a 2. táblázat tartalmazza.)

A fenti szempontok alapján összesen 54 intézményt választottunk, közülük 36 középfokú és 18 felsőoktatási intézmény (40 kar). Annak ellenére, hogy pótcímekkel tudtuk helyettesíteni a kieső iskolákat, a 36 középiskolából csak 25-ben került sor adatfelvételre. A felsőoktatási intézmények közül 16 intézményben (35 karon) valósult meg az adatfelvétel. Négy esetben nem volt végzős évfolyam a kiválasztott intézményben, a többi esetben viszont az igazgatók tagadták meg a válaszadást. Ugyan a mintát alkotó intézmények száma csak kis mértékben csökkent, a tervezett tanulói létszám csökkenése drámai mértékű, főként a középiskolai almintá esetében. A középiskolákban a tervezett létszám 6,5 százalékát, míg a felsőoktatásban 30 százalékát sikerült realizálni. A minta ilyen mértékű csökkenésének valószínű magyarázata – a minta elemszámának csökkenésén túl – a nagymértékű lemorzsolódás.

Összességében az első adatfelvétel során, 2008 tavaszán 46 intézményvezetővel készült interjú, illetve 1 388 felsőfokú szakképzésben tanuló fiatal töltötte ki kérdőívünket. A kutatás második lépcsőjében, 2009 tavaszán azokat a válaszadókat kerestük meg ismét, akik az első kérdőíves vizsgálatban megadták adataikat, és vállalkoztak arra, hogy részt vegyenek egy későbbi kérdezésben. Összesen 198 diák osztotta meg velünk személyes adatát, közülük 30-at választottunk ki, akikkel strukturált mélyinterjú készítettünk. A kiválasztás során azt vettük figyelembe, hogy minden jelentősebb szakmacsoport, illetve minden régió bekerüljön a mintába.

2009. november 30.

Kocsis Mihály
témavezető